KENTLEŞME VE KENTSEL ALAN SORUNLARI

Doç. Dr. Yaşar Bahri ERGEN (Yüksek Mimar-Kent Plancısı)
Prof. Dr. Barış ERGEN (Şehir Plancısı)
Doç. Dr. Mustafa ERGEN (Peyzaj Mimarı - Kentsel Tasarımcı)

İKSAD
Publishing House

KENTLEŞME VE
KENTSEL ALAN SORUNLARI

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Yaşar Bahri ERGEN (Yüksek Mimar-Kent Plancısı)

Prof. Dr. Barış ERGEN (Şehir Plancısı)

Doç. Dr. Mustafa ERGEN (Peyzaj Mimarı-Kentsel Tasarımcı)

YAZARLAR

Prof. Dr. Fatma ERDOĞANARAS

Prof. Dr. Öner DEMİREL

Doç. Dr. Demet EROL

Doç. Dr. Murat ORAL

Doç. Dr. Mustafa ERGEN

Doç. Dr. Yaşar Bahri ERGEN

Doç. Dr. Zuhal ÖZÇETİN

Dr. Öğr. Üyesi Elife BÜYÜKÖZTÜRK

Dr. Öğr. Üyesi Meryem Bihter BİNGÜL BULUT

Dr. Öğr. Üyesi Zeynel YETKİN

Öğr. Gör. Dr. Nihan ŞENSOY

Dr. Zeynep ARDA-ERGEN

Arş. Gör. Kemal Furkan ULUSOY

Arş. Gör. Tuba Gizem AYDOĞAN

Y. Şehir Plancısı Simge ŞAHİN

İKSAD Publishing House

Copyright © 2023 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.
Institution of Economic Development and Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules. The first degree responsibility of the works in the book belongs to the authors.
Iksad Publications – 2023©

ISBN: 978-625-367-446-5
Cover Design: İbrahim KAYA
December / 2023
Ankara / Türkiye
Size: 16x24cm

HAKEM LİSTESİ •

Adem Erdem ERBAŞ	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Ali TÜRK	Süleyman Demirel Üniversitesi
Atila GÜL	Süleyman Demirel Üniversitesi
Aydın ŞIK	Gazi Üniversitesi
Barış ERGEN	Erciyes Üniversitesi
Cenap SANCAR	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Demet EROL	Gazi Üniversitesi
Ertan DÜZGÜNEŞ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Hayri ULVİ	Gazi Üniversitesi
Ilgar KIRZIOĞLU	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
İclal DİNÇER	Yıldız Teknik Üniversitesi
Mustafa ERGEN	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Mehmet Bahadır TOSUNLAR	Siirt Üniversitesi
Nihan ŞENSOY	Siirt Üniversitesi
Nilgün GÖRER TAMER	Gazi Üniversitesi
Osman TUTAL	Eskişehir Teknik Üniversitesi
Öner DEMIREL	Kırıkkale Üniversitesi
Özer KARAKAYACI	Konya Teknik Üniversitesi
Suat ÇABUK	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Şevket ALP	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Ümmügülsüm DAĞLIOĞLU	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Zeynel YETGİN	Siirt Üniversitesi
Ziya GENÇEL	Akdeniz Üniversitesi

• İsme Göre Alfabetik Olarak Sıralanmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……...……..1

BÖLÜM 1
Kentleşme Sürecinde Kırsal Alanlardan Kente Olan Göç Olgusunda Kent Kültürünün Korunmasında Planlamanın Gerekliliği
Doç. Dr. Yaşar Bahri ERGEN……3

BÖLÜM 2
Tarımın Modernizasyonundan Kırsal Kalkınmaya Evrilen Politikaların Değerlendirilmesi
Doç. Dr. Demet EROL
Prof. Dr. Fatma ERDOĞANARAS…….15

BÖLÜM 3
Tarihi Çevrede Tescilli Yapılarda İşlevsel Ve Malzeme Değişikliklerine Yönelik Uygulama: Safranbolu Örneği
Y. Şehir Plancısı Simge ŞAHİN…….…..…….43

BÖLÜM 4
Kavşaklar Ve Üçlü Kavşaklar Üzerine Bir Çalışma
Dr. Öğr. Üyesi Zeynel YETKİN……..…….63

BÖLÜM 5
Kentsel Alanlarda Yeşil Alan Yoğunluk Analizi; Yozgat Örneği
Doç. Dr. Mustafa ERGEN……..……..71

BÖLÜM 6
Mogan, Eymir Gölleri Ve Yakın Çevresinin Turizm, Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi
Öğr. Gör. Dr. Nihan ŞENSOY……...……..83

CHAPTER 7
Analysis And Effects of Noise in Uşak City
Assoc. Prof. Dr. Zuhal ÖZÇETİN……95

BÖLÜM 8
Aksaray Kent Merkezi'nin Mekansal Dizin Ve Tasarım Stratejileri Bağlamında Analizi
Arş. Gör. Kemal Furkan ULUSOY
Doç. Dr. Murat ORAL……...……121

BÖLÜM 9
Kentsel-Sosyal-Teknik Altyapı Standartlarında Değişim: Düzenleme Ortaklık Payı Ve Kamu Mülkiyeti
Dr. Zeynep ARDA-ERGEN……...……141

BÖLÜM 10
Değişen Yaşam Biçimlerinin Konuta Yansıması: Osmaniye Örneği
Dr. Öğr. Üyesi Elife BÜYÜKÖZTÜRK
Doç. Dr. Murat ORAL……...……159

BÖLÜM 11
Türkiye'de Koruma İle Eko-Turizm Olgusu Ve Sorunları
Prof. Dr. Öner DEMİREL
Dr. Öğr. Üyesi Meryem Bihter BİNGÜL BULUT
Arş. Gör.. Tuba Gizem AYDOĞAN……..193

BÖLÜM 2

Tarımın Modernizasyonundan Kırsal Kalkınmaya Evrilen Politikaların Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Demet EROL[1], Prof. Dr. Fatma ERDOĞANARAS[2]

DOI: https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10267358

[1] Gazi Üniversitesi, e-mail: edemet@gazi.edu.tr, Orcid: 000-0002-1705-4297
[2] Gazi Üniversitesi, e-mail: fcetin@gazi.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0892-8431

GİRİŞ

Kırsal kalkınma ile ilgili makalelerin çoğunda ilk cümleler hızlı nüfus artışı ve bu artan nüfusun karşı karşıya olduğu açlık sorununa çözüm gerektiği vurgulanmaktadır. Bir kısım makaleler ise kırsal kalkınmaya "kır" yönünden bakmaktadır. Kırsal alanlarda yaşayanların yaşam kalitesini artırmak, yer ekonomiyi güçlendirmek, kırsal alt yapıyı geliştirmek temek hedef olarak belirlenmektedir. Ancak konuya hangi yönden bakılırsa bakılsın, sonuçta tarımsal üretimin artması için uygulanacak politikalar, göçün engellenmesi, tarım topraklarının korunması ve bunlara ilave olarak diğer sektörlerle bütünleşmiş politikaların uygulanması kırsal kalkınmanın başarı ölçütüdür.

Kırsal kalkınma politikalarında 1960lı yıllar tarımda modernizasyon, 1970li yıllar devlet müdahaleleri, sosyal adalet, ekonomik büyüme, dengeli kalkınma 1980li yıllarda sürdürülebilir kalkınma ve bununla beraber liberal akımlar, 1990lı yıllar katılım, yerele dönüş, 2000'li yıllardan sonra da çok sektörlülük, sosyal kapsama rekabetçi toplum, yerelden talebin oluşturulması, tek bir politika yerine yerel dinamiklere göre farklılaştırılmış politikalar ve stratejileri ve bilişim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaşmıştır. 2000li yıllardan sonra ayrıca, kırsal alanların geliştirilmesine dışsal ve sektörel bir yaklaşım benimseyen geleneksel modernleşme paradigması, daha yerel, içsel ve bütünleşik bir yeni kırsal kalkınma paradigması ile yer değiştirmiştir (Gülçubuk 2020; Murdoch, 2000; Guinjoan vd 2016).

Kırsal alan olarak kabul edilen yerlerin bir ortak özelliği ise yerleşik düzenin dışsal etkilerle en hızlı değişen yerler olmasıdır. Dünya tarihinde de en hızlı değişen ve hatta en hızlı terk edebilen alanlar kırsal alanladır. Toprak üzerindeki insan varlığını sıkı sıkı tutmayı fazla başarmamaktadır. Daha doğrusu tarım ekonomisinin gücü üzerindeki beşeri sermayeyi yönetmemektedir.

Dünya tarihine bakıldığında da en hızlı değişen ve terk edilebilen alanlar tarım ekonomisinin hakim olduğu alanlardır. Yakın tarih olarak nitelendirilen 19. Yüzyıl sonlarında sanayinin hızla gelişmesi sonucu tarıma dayalı ekonominin hakim olduğu kırsal toprakların terk edilmesi ile yüzleşilmiştir. Sanayi hızla büyürken kent ekonomisini anlatan kuramlar da hızla gelişmeye başlamıştır. Türkiye'de ise tarım topraklarının dramatik olarak terki 1945li yıllara rastladığı söylenebilir. 1945li yıllarla tarımda makineleşme, insan gücüne dayalı istihdamın azalması ve en önemlisi iletişim araçlarının da tetiklemesi ile kentler yaşanabilir olarak seçilmiştir. Bunun sonucu da terkler hızlanmıştır. Ancak kırsal alanlarda insanlar toprağa bağlı için yer değiştirmeleri kendi istekleriyle gerçekleşmemektedir.Tekeli (2018) 19 yüzyıldan sonraki dönemde Türkiye'de yaşanan yer değiştirmeleri 4 grupta toplamıştır. Bunlar; i)Osmanlı İmparatorluğunun toprak kayıplarına bağlı göçler,ii) Ulus devletin çektiği göçler, iii) Sanayileşme ve kentleşmeyle çekilen göçler, iv)Küresel düzeyde ülkelerin yarattığı krizlere bağlı göçler olarak ifade etmiştir. Kırsal alanlar ile yapılan çalışmalarda, kırdaki nüfusun tutulması büyük rol oynamıştır.

Bu makalede kırsal alanlarda ve dolayıyla kırsal kalkınma politikalarında dönüşümler tartışılmıştır. Makalede Web of Science Indexinde yer alan makaleler "Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), Emerging Sources Citation ve Index (ESCI) ve Social Sciences Citation Index (SSCI)" kriterleri ile taranmıştır. Anahtar sözcük önce "rural" olarak girilmiş, bu geniş kapsamlı taramadan sonra diğer bileşenlere göre daraltılmıştır. Ancak asıl ulaşılmak istenen zaman serisi olmuştur. Hangi kavramların hangi dönemlerde daha çok yer aldığına odaklanmıştır.

Literatür Özeti

Kırsal alanlar hakkında yapılan çalışmaları web of science üzerinden özetlemek mümkündür. Kısaca wos olarak adlandırılacak veri tabanında 1975 yılından günümüze 181 316 adet makaleye ulaşmak mümkündür. Wos

tabanında arama dizesini daha geniş tutabilmek için önce "rural area, rural development and rural policies" kavramları ile tarama yapılmıştır. Ayrıca "rural tourism" anahtar sözcüğü de ayrıca girilerek literatürdeki yeri saptanmak hedeflenmiştir.

Kırsal alanlar hakkında yapılan ve wos veri tabanında bulunan dergilerin sayısı ise 1975 yılından sonra hızla artmıştır (Tablo 1). Özellikle 2004 yılından sonra kırsal alanlar konusunda ilgi çok daha fazla artmıştır. Diğer taraftan 2010 yılından sonra da makale sayısında önemli artış olmuştur. Kırsal alan konulu makaleler içinde de 2004 yılından sonra turizm temalı konularda belirgin bir artış gözlenmektedir.

Tablo 1: Kırsal alanlar konusunda wos veri tabanındaki makale sayısı

Yıllar	Kırsal alan konulu makale sayısı	Kırsal alan konulu makalelerde turizm temalı makale sayısı	Yüzde
2024*-2020	57.728	3011	31,84
2019-2015	52.306	29**02**	28,85
2014-2010	34.970	1749	19,29
2009-2005	18.382	723	10,14
2004-2000	8.146	163	4,49
1999-1995	5.857	120	3,23
1994-1990	3.010	46	1,66
1989-1985	436	15	0,24
1984-1980	465	2	0,26
1979-1975	16	0	0,009
	181.316	**8.731**	**100,00**

- 2024 dergi sayısı basım sıraya girenleri göstermektedir

Web of science (wos) veri tabanında kırsal alanlar konusunda yayınlanan makaleler içinde en fazla çevre bilimleri alanındandır.

Tablo 2: Makalelerin Konusuna Göre Dağılımı

Konu	Makale sayısı	Yüzde
Çevre Bilimleri	35.741	19,712
Halk Sağlığı ve Çevre	20.598	11.360
Ekonomi	7.295	4.023
Coğrafya	7.035	3.880
Genel Medikal Alanları	7.012	3.867
Yeşil Teknoloji, Sürdürülebilirlik	6.453	3.559
Ekoloji	5.729	3.160
Su Kaynakları	5.540	3.055
Tarım ile İlgili Bilimler	5.156	2.844

Çalışmanın bu aşamasında anahtar sözcükler genişletilmiş ancak sınırlı tanımlanmıştır. ((“rural*” OR “rural area”) AND ("rural development" OR “sustainable rural development” OR “agrıcultura 3.0”)) sözcükleri “TITLE-ABS-KEY” sınırı ile taratılmıştır. Bu sefer 6,935 makaleye ulaşılmıştır. Bu aşamadan sonra TITLE-ABS-KEY tekrar daraltılıp 155 adet en ilgili makaleye ulaşılmıştır. Ancak ilk yapılan sıralama 181 316 verileri elenmeden, dağılımlarına bakılmıştır. Öncelikli makaleler ise doğrudan incelenen literatür tabanını oluşturmuştur. Kırsal alanlar üzerine yapılan çalışmalar (i) konusuna göre (ii) zamana göre olmak üzere iki önemli başlıkta toplanmaktadır.

Kırsal Alanlarda Değişimler ve Dinamikleri Üzerine Odaklanan Literatür Tartışması

Kırsal alanlar üzerine literatür oldukça geniş yelpaze içindedir. Çalışmaların gruplanması da oldukça zor ve bir o kadar da yetersizdir. Tüm çalışmaları kapsadığı varsayan bir gruplama yapmak da iddialıdır. Bu nedenle kırsal alanlar ve değişim çerçevesinden bakılarak, dar kapsamlı bir sınıflama tercih edilmiştir. Literatür çalışmaları da dört gruba ayrılmıştır. Bu ayrım makalelerin gruplandığı konu başlıklara göre saptanmıştır.

Birinci grup; kırsal alanlarda toplumsal yapı ve ekonomisi üzerine odaklanmıştır. Toplumsal değişimlerin yerel ekonomiyi de değiştireceği var sayımı üzerine kurgulanmıştır. İlk çalışmalarda kırsal kalkınma, tarımsal üretimin modernizasyonu ve verimliliğin artırılması üzerine odaklanmıştır. Bu

çalışmalarda yeşil büyüme, büyümenin çevresel etkileri büyük yer tutmaktadır. Bu görüşlere göre de yeşil kalkınma, iklim değişikliği ile mücadele ortak küresel hedeflerin gerçekleştirilmesine katkı sağladığı savunulmaktadır. (Zhang vd. 2023; Yu vd 2019; Russell vd 2022). Yeşil kalkınma, kırsal alanlarda ekonomik büyüme ve kirlilik döngüsünü kırmanın etkili bir yolu olarak kabul edilmektedir. Ancak zamanla, tarım dışı sektörlere yönelik kırsal ekonomik çeşitlendirme ve girişimcilik desteklenmeye başlandı. Tarım dışı gelir kaynaklarına yönelik fırsatlar, kırsal kalkınma stratejilerinde daha fazla vurgu almaya başlamıştır(Yu vd 2020; Fang 2023). Bu grup makaleler içinde önemli bir payı da kısa tedarik zinciri, gıda güvenliği almaktadır. Küreselleşme ile birlikte kır kent sınırının ortadan kalktığı ve bununla birlikte kırsal alanlarda üretilen ürünün tedarik zincirinin her aşamasında yerel ekonomiye katkı sağladığı tartışılmaktadır(Liu vd 2022, Bridger 2008). Bu grubu takip eden çalışmalarda toplumsal yapı değişimi kamu hizmetlerinin artması ile ilişkilendirilmiştir. Makalelerde cinsiyet eşitliği, gençlerin istihdamı gibi konular üzerinde durulmaktadır. Walsh vd (2012) kırsal alanların dinamik ve sürekli değişen demografik, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı Kuzey İrlanda üzerinden anlatmaktadır. Champion (1998) ise aynı konuyu on yıl öncesinden incelemiş benzer sonuçlara ulaşmıştır. Kırsal alanlarda nüfusun yaşlanmasına karşılık hizmet kapasitesinin geliştirilmesi önerilmektedir (Hamilton 2016; Gülçubuk 2020; Murdoch, 2000; Guinjoan vd 2016; Woods 2006)

İkinci grup araştırmalar ekosistemdeki değişimler üzerinedir Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve çevrenin korunması kırsal kalkınma stratejilerinin merkezinde yer almaya başlamıştır. Tarımın sürdürülebilirliği, su kaynaklarının korunması, biyoçeşitliliğin korunması gibi konular bu gruptaki makalelerin temel konusudur. İklim değişikliği etkisiyle su azalmakta ve bunun sonucunda da kuraklığı tarım topraklarında büyük tehdit yaratmaktadır. Tarım topraklarında ve dolayısıyla kırsal alanda sudan daha önemli bir konu bulunmamaktadır. Suyun korunması yanında tarımsal üretiminde de buna göre değişmesi gerekmektedir. Risklere karşı dirençli düşünme, karmaşık sosyal-ekolojik sistemlerin (SES; social–ecological systems) dinamiklerini ve gelişimini ele almaktadır. Üç husus merkezidir: esneklik, uyarlanabilirlik ve dönüştürülebilirlik(resilience, adaptability and transformability) olarak ifade

edilmektedir. (Chen; 2023, Folke vd ; 2010, Burnham 2016; Gülçubuk 2020; Murdoch, 2000; Guinjoan vd 2016)

Üçüncü grup çalışmalar ise bilgi teknolojilerinin etkilerini kapsamaktadır. Bilgi teknolojilerindeki değişimler, kırsal kalkınma stratejilerini etkileyen önemli bir faktör haline gelmiştir. Tarım 3.0 ve tarım 4.0 teknolojileri üzerindeki tartışmalar kırsal alanlarda çok daha kapsamlı fırsatları ve aynı zamanda çok daha büyük sorunları da beraberinde getirmiştir.

Tarım 3.0 teknolojileri içinde organik tarım teknikleri de tartışılan konular arasındadır (Rahman vd; 2016; Rahman vd 2017; Malak-Rawlikowska , 2019). Tüm bunlarla birlikte gıda güvenliği, kısa tedarik zinciri konusu da en fazla çalışılan konular arasındadır. Bu çerçeve çalışmaları küresel krizler karşısında bilgi teknolojilerine dayalı izleme ve denetleme sistemleri, uzaktan algılamanın tarım sektöründe kullanımını ve tarım üretiminin krizlere kaşı kırılganlığını tartışmaktadır (Djekić, vd 2023; Sid, vs ,2021; Yu vd 2021)

Teknoloji ve kırsal alanlar konusunda diğer bir grup ise turizmle birlikte çalışmıştır. Turizm sektöründe uygulanan yenilikçi politikalar hem yerel kalkınmaya ivme kazandırmakta hem de kırsal mirasın korunmasına katkıda bulunmaktadır (Egusquiza vd, 2021; Balestrieri, vd 2017)

Dördüncü grup çalışmalar; politik ve kurumsal dönüşümleri kapsamaktadır. Bu çalışmalara göre neoliberal politikaların kırsal alanlara etkisi farklı dönüşümlere neden olmaktadır . Yerel yönetimlerin sosyal devlet ilkelerinden uzaklaşması uygulamalara da yansımıştır. Bu dönüşüm kırsal alanlardaki mülkiyet yapısında da rastlamıştır. Tarım politikasında neo-liberalizm, yerleşik 'ulusal' politikaların refah bileşenlerini parçalamayı ve onların yerine yeni bir politikayı yeniden inşa etmeyi amaçlamaktadır. Yeni politikanın da küresel ekonominin parçasıdır. Bu politikaların gelişim de Post-Fordist' birikim dinamikleri ve eş zamanlıdır (Martin vd, 1999; McCarthy vd 2004; Tilzey, 2021)

Bu grup içinde politikaların başarısı da tartışılmakta ve katılım “özne” yerine kullanılmaktadır. Kırsal kalkınma politikaları içinde başarı düzeyi en düşük olan uygulama katılımdır. Katılımcı bir süreçte, çeşitli paydaşlar arasında var olan ilişkiler çok iyi kurgulanmalıdır. Kırsal alandaki gerçek

üreticiler ile alana sonradan dahil olmuş olan araştırmacılar, uzmanlar ve kamu yönetiminden temsilciler arasındaki işbirliğinin güçle olması gerekmektedir. Bunu sağlamadaki en temel yol ise güvendir. Politikaların kalkınma amacının çok iyi anlatılması gerekir. (Shayan vd 2020, Brown, 2014, Dougill vd, 2006) Avrupa Birliğinde, yerel toplulukların karar alma süreçlerine katılımına artan bir önem atfedilmektedir. Aarhus Sözleşmesi (UNECE, 1998), Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Avrupa Konseyi, 2000), 2003/35/EC Direktifi (Avrupa Parlamentosu, 2003) bu konudaki kilometre taşlarıdır (Menconi vd 2017).

Kırsal Alan ve Kırsal Kalkınma Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi

Kırsal alanlardaki değişimler farklı amaçlarla uygulanan politikalar sonucu ortaya çıkmıştır. Literatürün başka bir uzantısı göç teorilerine yansımaktadır. Zira uygulanan politikaların başarı veya başarısızlığı göç teorileriyle açıklanmıştır. Örneğin tarımda modernizasyon bir açıdan büyük başarı iken diğer tarafta göçün nedenleridir. Kırsal alanlarda uygulanan politikalar da kırsal kalkınma kavramı altında yer almaktadır. Kırsal kalkınma politikaları da gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve geri kalmış ülkeler ayrımı göre oluşmaktadır. Kırsal alanlarda yoksulluğu azaltmak uygulanan politikalar ve diğer sektörlerle birlikte kalkınma politikaları üretmek temel hedeftir. (De Janvry vd 2002)

1950 ve 1970 Yılları Arası Kırsal, Kırsal Kalkınma Yaklaşımları

1950-1960'lar: Kırsal kalkınma kavramı, 1960'lı yıllarda başlamıştır. İlk yaklaşımlar "geleneksel modernizasyon" kavramı üzerine gelişmiştir. Tarımsal modernizasyon ve verimliliğin artırılması yaklaşımı da teknolojik yenilikler olarak görülmüştür (Cazorla-Montero, vd 2023).Yeşil Devrim gibi programlar, yüksek verimli tohumların, gübrelerin ve sulama sistemlerinin kullanımını teşvik etmiştir. Bu dönemdeki akademik çalışmalar içinde Theodore W. Schultz, tarımsal üretkenlik ve ekonomik kalkınma konularında önemli katkılarda bulunan bir iktisatçıdır. 1953 yılında "Agricultural Productivity in Underdeveloped Countries başlıklı çalışması önemlidir.Ancak "tarımda

ekonomik kalkınma için insan sermayesine yatırımın rolünün analizi" konulu çalışmasıyla 1979 yılında Nobel Ödülüne (The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 1979) layık görülmüştür. Ancak ekonomi alanındaki bu ödülü W. Arthur Lewis ile paylaşmıştır Schultz, kırsal kalkınmanın temelini tarımsal üretkenlik artışına bağlamıştır. Onun görüşüne göre, tarımsal üretkenlik artışı gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmanın anahtarlarından biridir. Tarım sektöründeki verimliliğin artması aynı zamanda kırsal alandaki yerel ekonomisini artırmakta olduğunu söylemektedir (Pasour 2013; Burnett, 2002; Nobelprize.org, Wharton; 2003). Arthur Lewis'in "Sınırsız İşgücü Arzı ile Ekonomik Kalkınma- Economic Development with Unlimited Supplies of Labour" (1954) adlı çalışması, ekonomik kalkınma ve gelişmekte olan ülkelerdeki işgücü, sermaye birikimi ve ekonomik büyüme ilişkilerini ele almaktadır (Findlay vd 2010). 1960lı yıllar diğer bir başlangıcın ilk ip uçlarını vermeye başlamıştır. Bu da açlık sorunun tüm Dünyayı kavrayacağıdır. Buna karşılık teknoloji ile gelişme önerileri "devrim olarak" nitelendirilmiştir.. Yeşil Devrim olarak literatürde yer alan yaklaşımda yaygınlaşmaya başlamıştır. Yeşil Devrim'in kaynağı yüksek verimli, pirinç, mısır ve buğdaydır. (Şahinöz 1990) Norman Borlaug, yeşil Devrim'in öncüsü olarak kabul edilmektedir. Borlaug, gıda üretimindeki verimi artıracak yüksek verimli buğday türleri geliştirmiş ve bu da buğday üretiminde devrim niteliğinde bir etki yaratmıştır. Bu çalışmalarıyla 1970 Nobel Barış Ödülü'nü kazanmıştır. William Gaud; Hindistan'da buğday üretimini artırmak için çalışmış, Borlaug'un geliştirdiği yüksek verimli buğday çeşitlerini bu ülkeye getirerek Yeşil Devrim'in yayılmasına katkı sağlamıştır. Ancak Eski USAID direktörü William Gaud, 1968'de "yeşil devrim" terimini kullanmıştır. Gaud'a göreYeşil Devriminin (Green Revolution GR) amacı, mahsul verimini artırmak ve gelişmekte olan ülkelerin artan nüfuslarının taleplerini karşılamaktır.M.S. Swaminathan Hindistan'da tarım alanındaki çalışmaları ve Borlaug'un teknolojilerini ülkeye getirerek Yeşil Devrim'in Hindistan'da yayılmasına yardımcı olmuştur. (Bu dönemin, Yeşil Devrimine daha sonra tarımsal ekoloji dahil edilmiş ve tarımsal ekoloji içinde gıda güvenliğinin politik olarak dönüştürücüsü olan kırsal toplum (tek bir kelime kullanılırsa köylü) merkeze almıştır, Bu ilk yeşil devrim, çağdaş tarıma ve yüksek verimli tahıl çeşitlerinin geliştirilmesine yönelik önemli bir adımı temsil etmektedir. (Murdoch, 2000; Dowswell, 2014; Patel 2013; Herder vd 2010; Holt-Giménez

vd, 2013; Guinjoan vd 2016; Gülçubuk 2020; Kara Öztürk vb,2021; Külcü 2021; Singh vd 2022; Usca vd, 2023;).

1970 ve 1990 Yılları Arası Kırsal, Kırsal Kalkınma Yaklaşımları

70'ler boyunca kalkınma teorileri ve paradigma değişimleri başlamış ve bu kırsal alanlardaki politika uygulamalarını da etkilemiştir. 1970'ler ve 1980'lerde kırsal kalkınma kavramının daha önce ekonomik büyüme ve modernizasyonla ilişkilendirilen bir yapıdan daha yerel bir bakış açısına doğru evrilmiştir. Bu süreçte, daha önce sadece ekonomik büyüme ve modernizasyonla ilişkilendirilen kavram, nitel bir boyut kazanmaya başladı ve büyümenin kalitesi ile sürdürülebilirliğini tartışılmaya başlanmıştır(Cazorla-Montero, vd 2023). Bu dönemde kırsal kalkınma stratejileri, sadece tarımsal üretime değil, aynı zamanda kırsal toplulukların genel gelişimine odaklanmıştır. Bu dönemde alt yapı yatırımları, eğitim, sağlık hizmetleri gibi alanlara daha fazla önem verilmiştir. (Cazorla-Montero, vd 2023, Calatrava-Requena, 2016). 1972 Stockholm Konferansı ve Roma Kulübü Raporu'nun yayınlanması ile çevresel endişelerin kurumsallaşmaya başlamıştır. Özellikle "Sosyal Fayda veya Sosyal Refah" çevresel hedeflerine eklenmiştir (Calatrava-Requena, 2016). Bu değişim, özellikle Avrupa'da bölge planlama çalışmalarının etkisiyle gelişmiştir. Artık yukardan aşağıya değil aşağıdan yukarı politikalar gelişmeye başlamıştır.

Bu dönemde **Ignacy Sachs** "Eco-Development: Meeting Human Needs/ Eko-Kalkınma İnsan İhtiyaçlarını Karşılama" (1977) isimli eseriyle "denge" konusuna dikkat çekmiştir. Polonyalı ekonomist Sachs, ekonomik büyümenin çevresel tahribata yol açmadan gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Sachs bu çalışmasında "harmony with the environment/çevre ile uyum" ifadesiyle denge kavramını da çok iyi ifade etmiştir(Sachs 1977). Eko-Kalkınma ve İnsan İhtiyaçları" arasındaki denge de sürdürebilirliğin temel yaklaşımlarındandır. Ayrıca Ignacy Sachs'ın, " grow without destroying/yıkmadan büyüme" fikrine dayalı Eko-kalkınma paradigması yeterince kabullenilmemiş olsa bile, "Sürdürülebilir Kalkınma" yaklaşımının öncüsü olarak kabul edilmektedir. (Calatrava-Requena, 2016, Sachs 1977).

Diğer taraftan "kalkınma" artık sadece "ekonomik büyüme" olmadığı için sektörel yaklaşımlı politikalar anlamsız hale gelmiş ve bu nedenle "Integrated Rural Development (IRD)/ **Bütünleşik Kırsal Kalkınma (BKK)** kavramı ortaya çıkmıştır. Bütünleşik Kırsal Kalkınma, bir planlama kavramı olarak kırsal kalkınmaya kapsamlı bir yaklaşım ihtiyacını yeniden vurgulamaktadır. Böyle bir yeniden düşünme ihtiyacı, geniş tabanlı bir kalkınma sürecini harekete geçirme yönündeki geçmişteki çabaların başarısız olmasından kaynaklanmaktadır (Leupolt, 1977).

Bütünleşik Kırsal Kalkınma (BKK), ilk olarak gelişmekte olan ülkelere uygulanmak üzere ortaya çıkmış olsa da daha sonra 1980'lerde Avrupa'ya yayılmıştır. IRD/BKK literatürde farklı özellikleri ile vurgulanarak yer almıştır. Literatürde yer alan başlıklarda beş grupta toplanmıştır. Bunlar da (i) Hedef odaklı, (ii) Kapsamlı ve çok sektörlü, (iii)Decentralizasyon (yerel girişimler ve kaynak tahsisi programının uygulanması, değerlendirilmesi ve sürdürülebilirliği), (iv) Katılımcı, toplum merkezli ve/veya topluluk temelli, (v) Çok sektörlü altyapı iyileştirmesi, olarak ifade edilebilir(Jacob 2023).

Konuya farklı bakış açısı getiren isimlerinden biri Robert Chambers'tır. Chamber'ın (1983) "Kırsal Kalkınma: Sonuncuyu İlk Sıraya Koymak /Rural Development: Putting the Last First" isimli makalesinde, kalkınma projelerinin başarılı olabilmesi için yerel halkın ihtiyaçlarını ve önceliklerini dikkate almanın önemini vurgulamıştır (Rajendra, 2016). Bu dönemde Chamber'ın kırsal turizm hakkındaki kitabı da dikkat çekicidir. Yoksulluğu azaltmada önemli bir araç olarak turizmin olduğu belirtilmektedir. Chamber(1979) "Kırsal Kalkınma Turizmi: Algılanmayan Yoksulluk/Rural Development Tourısm: Poverty Unperceıved" isimli kitabında turizm konusunun kırsal alanlarda yeterince araştırılmadığına dikkat çekmektedir.

Vernon W. Ruttan tarafından yazılan "Integrated Rural Development Programs: A Skeptical Perspective/ Entegre Kırsal Kalkınma Programları: Kuşkucu Bir Bakış (1975)" ve "Strategies for Agricultural Development /Tarımda Kalkınma Stratejileri(1972)" isimli eserler dönemi en iyi analiz edenlerdendir. Ruttan, "Teknoloji, Büyüme ve Kalkınma" üçlüsü içinde kırsal alanlardaki ekonomik değişimler üzerine odaklanmıştır. Çalışmalarında tarımsal politika, teknoloji ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkileri ele

almıştır. Teknolojinin tarım üzerindeki etkilerinin göstergeleri, gelirin fonksiyonel dağılımı, sermaye birikimi, arz tepkisi, faktör talebidir (Chambers 1986; Mundlak 1997).

1990- 2010 Arası Kırsal, Kırsal Kalkınma Yaklaşımları

1990'lar, bir önceki dönemi birikimiyle, "endojen planlama" yaklaşımına evrilmiştir. Aslında bu değişim modernizimin sonu, post modernizimin başlamasıyla da ilgiliydi. Kırsal alanlara sektörel yaklaşımlardan uzaklaşıp sürdürebilir politikalar geçiş dönemi de denebilir(Cazorla-Montero, vd 2023). V**azquez** (2002)'un ifade ettiği gibi, ED fikrinin en orijinal katkısı, her bir bölgenin yenilik için belirli bir potansiyele sahip olması ve bu potansiyelin ekonomik faaliyetleri yürütmek için daha rekabetçi olduğu alanları göstermesidir. Bu Kırsal Kalkınma için modern yaklaşımlar için son derece önemlidir (Calatrava-Requena,2016) Bu dönem tüm kalkınma ve bölgesel politikalarda radikal strateji değişikliğinin olduğu dönemdir. Modernizmin fordist üretim modeli ve ikili ekonominin yerine post-fordist model geçilmiştir. Kalkınma Ekonomisi için post-fordizm, Yerel Endojen Kalkınma veya kısaca "Endogenous Development (ED), Endojen Kalkınma (EK) paradigması kabul görmüştür. Ekonomik çeşitlilik ve uzmanlaşma, yaygın sanayileşme, ürün ve süreç kalitesi ile birlikte, kentsel veya kırsal gibi bölgelerin yerel kaynaklarının kullanımı ve geliştirilmesi şeklinde karakterize edilmektedir. Bu sonuncusu, Marshall'ın "Industrial Districts/ endüstriyel bölgeler" fikrinden esinlenen ve güncellenen bir kavram olan "endüstriyel bölgeler" fikrinden kaynaklanmıştır.

Bu dönem de sürdürülebilir "kalkınma ve çevresel koruma" önemini sürdürmektedir. Literatürde tarımın çevreye zarar vermeden sürdürülebilir olması ve biyoçeşitliliğin korunması gibi konular öne çıkmıştır. Ayrıca, kırsal ekonomik çeşitlendirme ve tarım dışı gelir kaynaklarına odaklanma artmıştır. Chambers, 1989 yılında yayınlanan "Devlet ve Kırsal Kalkınma: 1990'ların İdeolojileri ve Gündemi /The State and Rural Development: Ideologies and an Agenda for the 1990s" isimli kitabında bir önceki dönemi de değerlendirerek "1970'ler ve 1980'ler deneyimlerinin sonucu; 1990'ların kırsal kalkınması için bir gündem, yoksul kırsal kesim insanlarının öncelikleri ve çıkarlarıyla başlayan bir dönüşüm ideolojisine dayanması gereğidir" denilmektedir(Chambers 1989). Gündem yerel koşullara göre değişebilir,

ancak ortak özelliklere sahiptir. Bu süreçte devletin rolüne dair öneriler belirtilirken, yönlendirici ilke devletin yalnızca koruyucu ve sağlayıcı olmasının ötesinde, aynı zamanda yoksullar için özgürleştirici ve imkan sağlayıcı olması gerektiği, onlar için çeşitlilik ve seçenekleri desteklemesi ve teşvik etmesi gerektiğidir" olarak ifade etmiştir

2000li gelindiğinde artık tarım sektörünü kapsayan politikalar tamamen kırsal kalkınmaya evrilmiş haldedir. Bunun nedeni ise i) ulaşım ve bilgi-iletişim teknolojilerin artması ii) kamu hizmetinin sunumunu yaygınlaşması iii) kırsal değerlerin çeşitliliğinin anlaşılması (doğal ve kültürel) iv) kırsal girişimciliğin (hem küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesi hem de finanse edilmiş hale gelmesi) güçlenmesidir (OECD 2006). Bu dört temel faktörün yarattığı ivme ile de kırsal kalkınma paradigması köklü değişime uğramıştır (Tablo 3). Yeni kırsal paradigmanın iki karakteristik özelliği ise i) sektör yerine **yer**'e (Place) odaklanmak (ii) sübvansiyonlar yerine ise yatırma odaklanmaktır

Tablo 3: Yeni kırsal paradigma

	Eski yaklaşımlar	Yeni yaklaşım
Amaç	Eşitlik, çiftçi geliri, çiftçi rekabeti, rekabetçi çiftlikler	Kırsal alanların rekabeti, çeşitlenmiş yerel değerler, kullanılmayan kaynakların kullanılması
Anahtar hedef sektör	Tarım (sektör tabanlı)	Kırsal ekonominin çeşitlenmiş sektörleri (örneğin, kırsal turizm, bilgi ve iletişim teknolojileri)
Temel araçlar	Sübvansiyonlar (tarım sektörüne)	Yatırımlar
Anahtar aktörler	Merkezi hükümet ve çiftçiler	Her düzeyde merkezi yönetim; merkez (tüm alt düzey teşkilatlarıyla) ve her düzeyde paydaşlar(özel, kamu ve sivil toplum örgütleri)

OECD; 2006

2010 ve 2020ler Arası Kırsal, Kırsal Kalkınma Yaklaşımları

Bu dönemde teknolojik gelişmeler kırsal kalkınma stratejilerini etkilemiştir. Dijital teknolojilerin kullanımı, tarımsal verimlilikte artış sağlamış ve kırsal bölgelerdeki yaşamı dönüştürmüştür. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliği, gençlerin istihdamı gibi konular daha fazla vurgulanmıştır. Bir önceki dönemde başlayan yaklaşımlar bu dönemde güçlenerek yerleşik hale gelmiştir. Son yıllarda Son yıllarda, kalkınma düşüncesi ve uygulaması, hedefler (**objectives**) açısından ve stratejiler açısından iki yönde gelişmiştir.

Hedefler(**objectives**) açısından, şu anda hakim olan paradigma Sürdürülebilir İnsani Kalkınma (SHK)'dır. Stratejiler söz konusu olduğunda, giderek daha yer odaklı yaklaşımla Endojen Kalkınma (ED) hala hakimdir (Calatrava-Requena, 2016).

Bir önceki dönemde OECD üye ülkeleri tarafından 2006'da onaylanan Yeni Kırsal Paradigma 2010 sonrası da devam etmiştir. Tablo 3 de de, kırsal politikayı kırsal bölgelerde rekabeti teşvik etmek için bir yatırım stratejisi olarak konumlandıran bir kavramsal çerçeve yer almıştır. 2018'de OECD, "Kırsal Politika 3.0" hakkındaki politika notunu yayınlamıştır (Tablo 4). OECD, Yeni Kırsal Paradigma'ya dayanarak daha etkili Kırsal Kalkınma Programları için mekanizmalar sunmuştur. Kırsal Politika 3.0, araçları ve politikaları daha geniş bir yelpazede sunmuştur.

Tablo 4: Kırsal Kalkınmada 3.0 ile Yeni Politika Notu

	Eski paradigma	**Yeni kırsal paradigma (2006)**	**Kırsal Politika 3.0 – Yeni Kırsal Paradigmanın Uygulanması(2018)**
Amaç	Eşitlik	Rekabet	Aşağıdakilerin birden fazla boyutunu dikkate alan **refah**/ well-being: i) ekonomi, ii) toplum ve iii) çevre
Odak politika	Tek bir baskın kaynak sektörüne destek	Rekabet gücüne dayalı olarak birden fazla sektöre destek	Kırsal alan türüne göre farklılaşan düşük yoğunluklu ekonomiler/ Low-density economies (nüfus yoğunluğunun düşük olduğu bölgelerdeki ekonomik yapılar)
Araçlar	Firmalara subvansiyonlar	Nitelikli firmalara ve toplumlara yapılan yatırımlar	Entegre kırsal kalkınma yaklaşımı – kamu sektörüne, firmalara ve üçüncü sektöre yönelik destek yelpazesi
Anahtar aktörler ve paydaşlar	Çiftçi örgütleri ve merkezi yönetimler	Her düzeyde merkezi yönetim ve tüm ilgili birimler ve yerel paydaşlar	İlgili tarafların katılımı: i) Kamu sektörü - çok seviyeli yönetişim, ii) Özel sektör - kar amacı güden firmalar ve sosyal girişim, ve iii) Üçüncü sektör - sivil toplum örgütleri ve sivil toplum/civil society
Politika yaklaşımı	Tek tip yukarıdan aşağıya uygulanan politika	Alttan yukarı politika, yerel stratejiler	Çoklu politika alanlarıyla entegre yaklaşım
Kırsal tanımı	Kentsel olmayan	Farklı türdeki belirgin yerlerin bir çeşidi olarak; Kırsal,	Üç tür kırsal alan: i) işlevsel bir kentsel bölge içinde, ii) işlevsel bir kentsel bölgeye yakın, ve iii) işlevsel bir kentsel bölgeden uzak.

OECD; (2018)

Türkiye'de Kırsal Kalkınmanın Coğrafyası; Kırsal Alanlar

Ülkemizde kırsal alanlarda kalkınmanın sağlanması için Dünya'daki gelişmelere benzer süreçler yaşanmıştır. Ülkemizde kırsal kalkınma çabaları içinde ilk uygulanan politikaların önemi büyüktür. Bu nedenle Birinci Beş yıllık Kalkınma Planlarına değinmekte yarar vardır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında "Köy Kalkınması ile "Toplum Kalkınması" aynı görülmüştür. Birinci Planın Köy kalkınması/toplum kalkınması başlığında da "*Kalkınma için uzun sürede en verimli olabilecek yollardan bin toplum yapısını ve değer sistemlerini gelişmeye uygun bir ortam yaratacak yönde geliştirmektedir. Bu konuda başarıya ulaşabilmek için toplum kalkınması metodunun uygulanması gereklidir. Toplum kalkınması, çeşitli hizmet ve çalışmaların yapılması, dernek, kooperatif gibi teşkilâtların kurulması ve idare ile toplulukların işbirliğinin sağlanmasını kavrayan bir çalışmadır*" ifadesi yer almaktadır (DPT;BBYKP , 1963). Toplum Kalkınmasının hedef grubu doğrudan köylüdür. Ancak önemli olan ve vurgulanması gereken katılım fikrinin varlığıdır. Cevat Geray'ın da belirttiği gibi daha Dünya'da katılım kamu politikalarında yer almazken katılımcı bir modelin benimsenmesi önemlidir. Geray "*çağdaş demokratik yönetimin temelini oluşturan katılımcılık ilkesi henüz katılımcı söylemleri ya da yönetişim modası ortaya çıkmadan önce Toplum Kalkınması uygulamalarında yaşama geçirilmiştir"* (Avaner, 2006:31-32 akt: Avaner:2018)" Geray(1966) Toplum Kalkınması ve Toprak Reformu" makalesinde de, toplum kalkınmasında köylünün politika süreçlerine kayılmasının önemini anlatmaktadır. Ancak, yerel toplulukların ulusal kalkınmaya tam olarak katılmaları için düzenlemelerin de yapılması gerektiğini söylemektedir. İnsan-toprak ilişkilerinin yeniden kurgulanması ve bunun için de toprak reformunun gerektiğini belirtmektedir.

Birinci plan sonrası, kırsal alanlardaki nüfusun ekonomisinin güçlenmesi, göçün engellenmesi için sayısız program uygulanmıştır. Önceleri sadece tarımda verimliliği artırmak amaçlı olan çalışmalara daha sonra diğer sektör yatırımları da eklenmiştir. Türkiye'de de son dönemde literatür kırsal turizm üzerine daha çok yoğunlaşmıştır.

2000li yılların gündeminde AB destekli Kırsal Kalkınma politika araçlarıdır. Avrupa Birliğinin destek araçlarından (AB) IPARD Kırsal Kalkınma

Programı 2011 yılından beri, LEADER tedbiri ise 2019 yılından sonra uygulanmaya başlamıştır. Tarım ve Orman Bakanlığının web sitesinde LEADER kelimesinin açılımı "Kırsal Ekonominin Kalkındırılması İçin Faaliyetler Arasındaki Bağlantılar" olarak ifade edilmiştir. (Tarım ve Orman Bakanlığı web sitesi).

Ulusal literatürde kırsal alanları farklı değerlendiren yazarlar içinde Tekeli'nin görüşleri dikkat çekicidir. Tekeli kırsal kalkınma kavramına değil de, doğrudan kırsal alan tanımını değerlendirmiştir. Tekeli'ye (2018) göre "Kentsel ve kırsal alanda bulanıklık oluşmuştur. Bunun nedenleri de altı başlıkta ifade edilebilir. Bunlar; (i)köylü kavramının yavaş yavaş ortadan kalkması, (ii) kırsal alanda faaliyetlerin çeşitlenmesi (iii) kent ve kır arasında bir ayrım çizgisinin çizilemez hale gelmesi, (iv) hem kentte hem kırda konutları (v) mevsimlik işçilerin sürekli yüzergezer kayıt dışı emek arzı haline dönüşmesi (vi) yayılan kentin de tanımın değişmiş olmasıdır.

Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı kent-kır yapısını daha doğru yansıtan ve uluslararası standartlara uygun bir tanımlama için "**yoğun kent, orta yoğun kent ve kır**" tanımın getirmiştir (TUİK 2023). Buna göre de "**Yoğun kent:** Nüfusunun en az %50'sinin kent merkezi gridlerinde yaşadığı yerleşim yerleridir. **Orta yoğun kent:** Yoğun kent ve kır olma koşullarını sağlamayan yerleşim yerleridir. **Kır:** Nüfusunun %50'sinden fazlasının kırsal gridlerde yaşadığı yerleşim yerleridir*"* (TUİK Haber Bülteni 2023).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Kırsal alan tanımı ve kırsal kalkınma teorileri ve politikaları zaman içinde değişeme uğramıştır. Kırsal alanların sadece tarım toprakları olarak ele alınıp, tarımda teknolojik gelişmenin kalkınmayı da getireceği var sayılmıştır. 19601arda başlayan kırsal kalkınma yaklaşımları uzun süre etkili olmuştur. Bu dönemde kırsal kalkınma kavramında kırsal alanlar bağımsız birimler olarak ve dış dünyadan oldukça soyut bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonraki kırsal kalkınma yaklaşımlarında kırsal yerleşmeler birbiriyle etkileşimli ve bir sistemin parçası olarak tanımlanmıştır.

İlk dönemlerde tek merkezli karar verme mekanizmaları işlerken daha sonra sorumluluğu paylaşan çok aktörlü mekanizmalar kabul görmüştür. Bunalımla birlikte değişen bakış açısı kalkınma sürecinde 1970 sonrası tüm paradigmaları etkileyen dönüşüm bir kırılma noktası olarak da kabul edilebilir. Kırsal yerleşmeler artık ulus devlet sisteminin bir alt birimi olarak tanımlanmaktan uzaklaşmıştır. Kırsal alanlar kendi olanakları, birikimleri ve potansiyeline dayalı olarak var olma mücadelesini sürdürebilecek yerel kavramı ile bütünleşmiştir. 2000li yılların sonrana doğru ise kırsal alanlarda uygulanan politikalar "aynılaşmadan bütünleşme" fikrine dayanmaya başlamıştır. Takip eden zamanlarda ise kırsal alanların yeni gücü bilişim teknolojilerindedir. Tarım 3.0 olarak teknolojiler kırsal alanlara hızla girip yeni vizyon oluşturmuşlardır. Bu vizyon "toprağı koruyan, iklim değişikliklerinin etkisini azaltan ve besin değeri yüksek ürünler üretmek" kelimeleriyle yaygınlaşırken, takip eden kavramları da gölgesinde bırakmıştır. Vizyona eklenen kavram ise "azalan işgücü"dür. İnsan gücü yerine geçecek yeni teknolojiler yeni sorunların da habercisi olacaktır.

Türkiye'de uygulanan kırsak kalkınma politikaları içinde en önemlisi "toplum kalkınması" yaklaşımıdır. Toplum kalkınması politikaları fazla bir başarıya ulaştığı söylenemez. Bunun nedeni toprak reformu uygulanmadan veya diğer destekleyici mekanizmalar gerçekleştirmeden gündeme alınmasıdır. Ancak toplum kalkınması yaklaşımının başarısı hem de 1960lı yıllarda "katılım" fikrindedir. Dünya'nın farklı ülke politikalarına çok daha geç zamanlarda girecek olan "katılım" toplum kalkınmasının önemli bir araç olarak kabul edilmiştir. Üstelik bu katılım kırsal alandan beklenmiştir. Bu beklentinin nedeni uygulanacak politikalara önemli bir paydaş olarak köylünün girmesidir. Ancak fazla bir başarı elde edilememiş daha sonra da tamamen terk edilmiştir.

Türkiye'de uygulana kırsal kalkınma politikaları içinde sayılmayacak ancak sonuçları doğrudan kırsal alanları etkileyecek politika ise yerel yönetimlerinin yetki alanlarıdır. 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile büyükşehir Belediyelerinin yetki alanları genişletilmiştir. İl sınırı da büyükşehir belediye sınırı olarak kabul edilince köyler kırsal mahalleler haline dönüşmüştür.

Büyükşehir belediyeleri de imar planlarını her alana yayma gücü ele geçirmiştir. Büyükşehirlerdeki tüm köyler yeni ismiyle kırsal mahaller imar planları ile büyük dönüşümün eşiğine gelmiştir. Kırsal alanlardaki araziler arsaya dönüşürken, mülkiyet sistemi de doğal olarak el değiştirmeye başlamıştır. Kadastro parsellerinin imar parsellerine dönüşmesi ve tapuya bu şekliyle tahsis edilme mülkiyeti de değiştirmiştir. Bu durum çok boyutlu "dönüşüm"e sebep olmaktadır. Dönüşümlerden biri "mülkiyetin dönüşümü, ikincisi kullanım fonksiyonunun dönüşümüdür. Kırsal arazinin kentsel arsaya dönüşmesi üzerinde tarım değil, planla gelen fonksiyonun yerleşmesine neden olacaktır. Bu durumda da "kırsal kalkınma" politikasının uygulanacağı coğrafya da kalmayabilecektir.

KAYNAKLAR

Avaner,T (2018) Türkiye'de "Toplum Kalkınması" Üzerine Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yıl: 2018 Sayı: 6

Balestrieri, M.; Congiu, T.(2017) Rediscovering rural territories by means of religious route planning. *Sustainability* 2017, *9*, 363.

Bridger J.C. , Alter T.R. (2008) An interactional approach to place-based rural development Community Development., 39 (1) (2008), pp. 99-111 https://doi.org/10.1080/15575330809489744

Brown G. "and Raymond C. M. (2014) Brown Methods for identifying land use conflict potential using participatory mapping Landscape and Urban PlanningVolume 122, February 2014, Pages 196-208

Burnett, P. (2022). Theodore W. Schultz (1902–1998). In: Cord, R.A. (eds) The Palgrave Companion to Chicago Economics. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-01775-9_17

Burnham M. , Ma Z. (2016) Linking smallholder farmer climate change adaptation decisions to development Clim. Dev., 8 (4) (2016), pp. 289-311

Calatrava-Requena, J. (2016). Origin and evolution of Rural Development concept and policies: From rural communities to territories. V Encontro Rural RePort and the XV Congreso de Historia Agraria de la SEHA. University Institute of Lisbon.

Cazorla-Montero, A.; De los Ríos-Carmenado, I.(2023) From "Putting the Last First" to "Working with People" in Rural Development Planning: A Bibliometric Analysis of 50 Years of Research. *Sustainability* **2023**, *15*, 10117. https://doi.org/10.3390/su151310117

Chambers, R. (1979). Rural development tourism: poverty unperceived. Rapıd Rural Appraısal A conference held at the Institute of Development Studie

4-7 December 1979 Erişim linki: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/867/rc301.pdf

Chambers R(1986) Sustaınable Lıvelıhoods: An Opportunity for the World Commission on Environment and Development /https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/873/rc338.pdf?sequence=1

Chambers R (1989)The State and Rural Development: Ideologies and an Agenda for the 1990s, Institute of Development Studies ISBN 0 903715 23 6 Erişim Linki: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/217/rc274.pdf

Champion A (1998) Studying counterurbanisation and the population turnaround P. Boyle, K. Halfacree (Eds.), Migration into Rural Areas. Theories and Issues, Wiley, Chichester (1998), pp. 21-40

Chen, J.; Yın, S.; Yang, X. (2023) The İmpact Of Adaptive Management On Community Resilience İn Arid Rural Areas Facing Environmental Change: An İntegrated Analytical Framework. Environmental Science & Policy, V. 150, P. N.Pag, 2023. Doı 10.1016/J.Envsci.2023.103589.

De Janvry, A.& Sadoulet, E. & Murgai, R., 2002. "Rural development and rural policy," Handbook of Agricultural Economics, in: B. L. Gardner & G. C. Rausser (ed.), Handbook of Agricultural Economics, edition 1, volume 2, chapter 31, pages 1593-1658, Elsevier.

Dougill, A.J., Freser, E.D., Holden, J., Hubacek, K., Prell, C., Reed, M.S., et al., 2006. Learning from doing participatory rural research: lessons from the Peak District National Park. J. Agric. Econ. 52 (2), 259–275. https://doi.org/10.1111/j.1477-9552.2006.00051.x

Dowswell C*(2014) Food security: The challenge of increasing wheat yield and the importance of not* compromising *food safety*.

https://www.researchgate.net/publication/263763834_Food_security_The_challenge_of_increasing_wheat_yield_and_the_importance_of_not_compromising_food_safety

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) 1963 ; Kalkınma Plânı (Birinci Beş Yıl) 1963 -1967 Ankara Ocak 1963 Başbakanlık Devlet Matbaası https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf

Djekić, I., Velebit, B., Pavlić, B. *et al.* (2023)Food Quality 4.0: Sustainable Food Manufacturing for the Twenty-First Century. *Food Eng Rev* (2023). https://doi.org/10.1007/s12393-023-09354-2

Egusquiza, A., Zubiaga, M., Gandini, A., de Luca, C., & Tondelli, S. (2021). Systemic Innovation Areas for Heritage-Led Rural Regeneration: A Multilevel Repository of Best Practices. *SUSTAINABILITY*, *13*(9). https://doi.org/10.3390/su13095069

Fang, C. (2023). How to promote the green development of urbanization in the Tibetan Plateau? *Journal of Geographical Sciences*, *33*(3), 639–654. https://doi.org/10.1007/s11442-023-2099-5

Findlay R, Özdemir S.(2010)W. Arthur Lewıs'in Ekonomi Bilimine Katkısı Üzerine On W. Arthur Lewis' Contributions to Economics; (Çeviri), Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı: 26, 2010, Birleşik Metal-İş Sendikası Yay**ınları**

Folke C. , Carpenter S. , Walker B. , . Scheffer M, Chapin T. Rockström, J. (2010) Resilience thinking: integrating resilience, adaptability and transformability Ecology and Society 15(4)p. 20 DOI: 10.5751/ES-03610-150420

Geray, C. (1966). Toplum Kalkınması ve Toprak Reformu . Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 21 (03) , DOI: 10.1501/SBFder_0000000471

Gülçubuk B., (2020) Dünya Kırsalı Ve Kırsal Kalkınmayı Yeniden Keşfederken Türkiye'nin Konumu Yeni Türkiye, cilt.1, sa.114, ss.374-387, 2020

Guinjoan E, Badia A., Tulla, A.F. (2016) The New Paradıgm Of Rural Development. Theoretıcal Consıderatıons And Reconceptualızatıon Usıng The 'Rural Web' Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles N.º 71 - 2016, págs. 495-500

Hamılton, C.(2016) Changing Service Provision in Rural Areas and the Possible Impact on Older People: A Case Example of Compulsory Post Office Closures and Outreach Services in England. **Social Policy and Society**, v. 15, n. 3, p. 387-401–401, 2016. DOI 10.1017/S1474746415000391.

Herder G D, Isterdael G,V, Beeckman T, Smet I,D, (2010) The roots of a new green revolution,Trends in Plant Science,Volume 15, Issue 11,2010,Pages 600-607,ISSN 1360-1385, https://doi.org/10.1016/j.tplants.2010.08.009.(https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1360138510001780)

Holt-Giménez, E and Altieri, MA (2013) Agroecology, Food Sovereignty, and the New Green Revolution , Agroecology And Sustainable Food Systems,Volume:37, Issue:1, Page:90-102, Special Issue:SI DOI:10.1080/10440046.2012.716388

JACOB, W. J. Integrated rural development from a historical and global perspective. Asian Education and Development Studies, v. 7, n. 4, p. 438–452, 2018. DOI 10.1108/AEDS-02-2018-0022. https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,sso&db=edsemr&AN=edsemr.10.1108.AEDS.02.2018.0022&authtype=sso&custid=ns252343&lang=tr&site=eds-live&scope=site. Acesso em: 19 nov. 2023.

Kara Öztürk, S. , Yıldırım, B. , Yıldız, H. & Tek, A. L. (2021). Geçmişten Günümüze Genetik ve Kromozom Mühendisliği Çalışmalarının Sürdürülebilir Tarım ve Bitki Islahına Katkısı . Yuzuncu Yıl University

Journal of Agricultural Sciences , 31 (1) , 246-258 . DOI: 10.29133/yyutbd.787094

Külcü, R. (2021). Tarım Bilimlerinde Paradigma Değişimi: Endüstriyel Tarım ve Küresel Adalet Sorunu . Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi , Ejosat 2021 Supplement 1 , 429-433 . DOI: 10.31590/ejosat.1003757

Lıu, L.; Cavaye, J.; Arıyawardana, A.(2020) Supply chain responsibility in agriculture and its integration with rural community development: A review of issues and perspectives. Journal of Rural Studies, v. 93, p. 134–143, 2022. DOI 10.1016/j.jrurstud.2020.07.003.

Leupolt,M. (1977), "Integrated rural development:key elements of an integrated rural development strategy",SociologiaRuralis,Vol.17Nos1/2,pp.7-28

Malak-Rawlikowska A, Majewski E, Wąs A, Borgen SO, Csillag P, Donati M, Freeman R, Hoàng V, Lecoeur J-L, Mancini MC (2019) Measuring the economic, environmental, and social sustainability of short food supply chains. Sustainability 11(15):4004 https://doi.org/10.3390/su11154004

Martin, P and Ritchie, H (1999) Logics of Participation: Rural Environmental Governance under Neo-liberalism in Australia, Environmental Politics, 8, 2, 117-135.

McCarthy and Prudham, S (2004)Neoliberal Nature and the Nature of Neoliberalism, Geoforum, 35, 3, 275-283.

Menconi M.,E.,, Grohmann D., Mancinelli C., (2017) European farmers and participatory rural appraisal: A systematic literature review on experiences to optimize rural development, Land Use Policy 60 (2017) 1–11 http://dx.doi.org/10.1016/j.landusepol.2016.10.007

Mundlak, Y. et al. (1997). Agricultural development: issues, evidence, and consequences. Policy Research Working Papers. 1811, 6-41

Murdoch, J. (2000) Networks-a new paradigm of rural development? Journal of Rural Volume 16, Issue 4, October 2000, Pages 407-419 https://doi.org/10.1016/S0743-0167(00)00022-X

OECD (2006) Rural Policy Reviews The New Rural Paradigm Policies and Governance https://doi.org/10.1787/9789264023918-en

OECD (2018) Rural 3.0. A framework for rural development, https://www.oecd.org/cfe/regionalpolicy/Rural-3.0-Policy-Note.pdf ve OECD; rural-policy-3.0

https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/rural-policy-3.0.pdf

Pasour E. C., Jr (2013) "Theodore W. Schultz" Ideologıcal Profıles Of The Economıcs Laureates Volume 10, Number 3, September 2013

Patel, R (2013) The Long Green Revolution Journal Of Peasant Studies 40 (1) , Pp.1-63 https://doi.org/10.1080/03066150.2012.719224

Rajendra, K.C. (2016). Critical Review of the Book - 'Rural Development: Putting the Last First, By Robert Chambers 1983, 218 Pages'. Conference: Rural Development. DOI: 10.13140/RG.2.2.27848.67842

Rahmann G, Reza Ardakani M, Bàrberi P et al (2016) Organic agriculture 3.0 is innovation with research. Org Agric. doi:10.1007/s13165-016-0171-5

Rahmann G, Andres C, Yadav AK et al. (2017) Innovative Research for Organic 3.0—Proceedings of the Science Track at the Organic World Congress, November 9–11, 2017 in Delhi, India. Trenthorst/Frick/Delhi (

Russell, B. H. Matthew, B. Morgan, F. Allen, H. Claire, H. Nathan, M.F. Jam es, M.J. Haewon(2022)The energy system transformation needed to achieve the US long-term strategy Joule, 6 (7) (2022), pp. 1357-1362, 10.1016/j.joule.2022.06.004

Sachs I.,(1977) Eco-Development: Meeting Human Needs Author(s). Source: India International Centre Quarterly, October 1977, Vol. 4, No. 4

(October 1977), pp. 337-350 Published by: India International Centre Stable URL: https://www.jstor.org/stable/23001266

Schultz**,** Theodore W. *Bulletin of the Atomic Scientists.* Jan1968, Vol. 24 Issue 1, p28-35. 8p. 1 Cartoon or Caricature. DOI: 10.1080/00963402.1968.11457615. ,

Shayan M, Esmaeili, F & Khodadad M. (2022). Analysis of Sustainable Rural Development with Emphasis on the Participation of Local Communities Subject of Study: Villages of Zarin-Dasht city. https://doi.org/10.22111/gdij.2022.7287

Sid, S., Mor, R.S., Panghal, A. et al. (2021), "Agri-food supply chain and disruptions due to COVID-19:effects and strategies", Brazilian Journal of Operations & Production Management, Vol. 18, No. 2, e20211148.https://doi.org/10.14488/BJOPM.2021.031 https://www.researchgate.net/publication/351009454_Agri-food_supply_chain_and_disruptions_due_to_COVID-19_Effects_and_Strategies

Singh Y,and Bagal, Ghosh B (2002)A Study of Green Revolution International Journal of Innovative Research in Computer Science & Technology (IJIRCST)ISSN: 2347-5552,Volume-10, Issue-2, March 2022https://doi.org/10.55524/ijircst.2022.10.2.15

Şahinöz.A.(1990) Yeşil Devrim ve Açlık Sorunu Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt 8, Sayı I,

Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim adresi: https://ipard.tarimorman.gov.tr/LeaderTr Son erişim: 11.09.2023

Tekeli, İ. (2018) Bir Yapısal Uyum Mekanizması Olan Göçler ve Zorunlu Nüfus Yer Değiştirmeleri Küreselleşen Dünyayı Yönetemeyen BM ve Ulus Devletler Zihniyetinin Elinde Nasıl Bir Krize Dönüşüyor, Uluslararası İzmir Göç ve Mübadele Sempozyumu Bildiri Kitabı İzmir Büyükşehir Belediyesi ISBN: 978-975-18-0252-1

Tekeli, I. (2018). İzmir İli/Kenti İçin Bir Tarımsal Gelişme ve Yerleşme Stratejisi. İzmir Büyükşehir Belediyesi Akdeniz Akademisi ISBN: 978-975-18-0221-7 https://api.semanticscholar.org/CorpusID:186893497}

TUİK; Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı 04.07.2023 tarih, 55358 sayılı ve Kır-Kent Tanımları konulu yazı

TUİK; Türkiye İstatistik Kurumu;Haber Bülteni 11 Mayıs 2023 tarihli "Kent-Kır Nüfus İstatistikleri, 2022

The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 1979. NobelPrize.org. Nobel Prize Outreach AB 2023. Sat. 18 Nov 2023. https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1979/summary/>

Tilzey, M. . (2021) "Neo-liberalism, the WTO and New Modes of Agri-environmental Governance in the European Union, the USA and Australia ", *The International Journal of Sociology of Agriculture and Food*. Paris, France, 14, pp. 1–28. doi: 10.48416/ijsaf.v14i.303.

Timbuleng J.A. (2009) Rural Development, Lasallian Journal, Vol. 6 No. 1, https://www.researchgate.net/publication/325397310

Usca, D. & Helvacı, İ. (2023). Kamu Çalışanlarının Sağlıklı Yaşamı Benimseme ve Organik Tarım Ürünleri Satın Alma Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Mersin İli Örneği . İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi , 11 (2) , 70-86 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/iicder/issue/80364/1359919

Walsh, K., E. O'Shea, T. Scharf, M. Murray (2012) Ageing in changing community contexts: cross-border perspectives from rural Ireland and Northern Ireland J. Rural Stud., 28 (2012), pp. 347-357

Wharton,, Clifton R.. In: Proceedings of the American Philosophical Society, 2003 Sep 01. 147(3), 312-315

Woods, M. (2006) 'Redefining the "Rural Question": the new "Politics of the Rural" and Social Policy', Social Policy and Administration, 40, 6, 579–95.

Yu, C., Wenxin, L., Khan, S.U. *et al.* (2020) Regional differential decomposition and convergence of rural green development efficiency: evidence from China. *Environ Sci Pollut Res* **27**, 22364–22379 (2020). https://doi.org/10.1007/s11356-020-08805-1

Yu, Y.Z, X.Z. Yang, S.H. (2019)Zhang Research on the characteristics of time and space conversion of China's economy from high-speed growth to high-quality development J. Quant. Technol. Econ., 36 (6) (2019), pp. 3-21, 10.13653/j.cnki.jqte.2019.06.001

Yu, Z., Razzaq, A., Rehman, A. et al. (2021), "Disruption in global supply chain and socio-economic shocks:a lesson from COVID-19 for sustainable production and consumption". Operations ManagementResearch, https://doi.org/10.1007/s12063-021-00179-y https://www.researchgate.net/publication/351009454_Agri-food_supply_chain_and_disruptions_due_to_COVID-19_Effects_and_Strategies [accessed Nov 28 2023].

Zhang, Q.; Qu, Y.; Zhan, L. (2023)Great transition and new pattern: Agriculture and rural area green development and its coordinated relationship with economic growth in China. Journal of Envıronmental Management, *[s. l.]*, v. 344, p. 118563, 2023. DOI 10.1016/j.jenvman.2023.118563.